

03.11.2016

Прес-конференція в інформаційному агентстві «УНІАН» напередодні попереджувальної акції протесту науковців

2 листопада 2016 р. – напередодні попереджувальної акції протесту науковців – в інформаційному агентстві «УНІАН» відбулася прес-конференція представників профспілки працівників НАН України ([Національна академія наук України](#)).

Спікерами заходу стали голова Центрального комітету профспілки працівників НАН України кандидат філософських наук А. Широков, старший науковий співробітник Інституту фізики напівпровідників ім. В. Є. Лашкарьова НАН України кандидат фізико-математичних наук В. Данько, старший науковий співробітник Інституту харчової біотехнології і геноміки НАН України кандидат біологічних наук С. Співак і науковий співробітник Інституту фізики НАН України кандидат фізико-математичних наук Т. Микитюк.

Пояснюючи причини, що змушують вітчизняних учених уже втретє за поточний рік виходити на акцію протесту, А. Широков наголосив, що через державну політику постійного і дедалі більшого недофінансування української наукової сфери остання, по суті, перебуває у стані кадрового вимирання. Він нагадав, що за останні чверть століття кількість науковців у нашій державі скоротилася втричі, що є одним зі світових антирекордів. І, що найприкріше, це відбувається тоді, коли такий же показник у розвинених країнах приблизно за той само період зріс на 20 %. З огляду на відсутність належної державної підтримки тенденція до згортання наукових досліджень в Україні не лише збереглася, а й посилилася: так, лише за 2016 р., який іще не добіг кінця, чисельність працівників Національної академії наук України зменшилася на 4865 осіб. За словами А. Широкова, фінансування вітчизняної науки за залишковим принципом не лише суперечить національним інтересам України, а й прямо порушує норми низки чинних нормативно-правових актів, зокрема Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» і Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Таким чином, фактичний загальний стан галузі не дає нині змоги ні зберегти вже наявний інтелектуальний потенціал, ні, тим більше, примножити його. В той час, як норма видатків на наукову сферу в країнах – членах ЄС становить щонайменше 3–4 % ВВП, реальні обсяги українських бюджетних видатків на ці ж потреби не перевищує 0,18 % ВВП. Однак Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» передбачено, що з 1 січня 2020 р. фінансування науки має сягнути 1,7 % ВВП. Тому, на думку А. Широкова, аби принаймні дещо наблизитися до цієї цифри, логічно було б щороку поступово збільшувати обсяги фінансування науки. Зокрема, Комітет Верховної Ради України з питань науки і освіти на своєму засіданні 5 жовтня 2016 р. рекомендував урядові та

парламенту встановити цей показник на наступний рік на рівні 0,5 % ВВП. Проте 20 жовтня 2016 р. під час першого читання Закону України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» парламент цієї пропозиції, на жаль, не підтримав. А це означає подальше поглиблення кризової ситуації, в якій перебуває українська наука. 26 вересня 2016 р. відбулася зустріч Прем'єр-міністра України В. Гройсмана з науковцями, під час якої останні пояснили свою позицію щодо державної політики в галузі та звернули увагу глави уряду на необхідність надання нагальної підтримки науці (більше про це: goo.gl/WExtP2). Вчені все ще сподіваються, що їх позицію буде почуто та враховано. Адже подальше скорочення чисельності співробітників академічних установ і згорання досліджень означатиме, фактично, цілковиту руйнацію та зникнення української науки. Чергового удару по ній може завдати проголошений урядом намір щодо збільшення мінімальної заробітної платні до 3200 грн, яке тільки погіршить і без того скрутне становище науки, якщо не супроводжуватиметься індексацією фонду оплати праці. Тому, підсумував А. Широков, учені змушені знову вийти під стіни будівель органів влади, аби висловити свою незгоду з державною політикою в науковій сфері та відстояти свої права на гідну оплату праці та належні умови роботи.

Як зазначив у своєму слові В. Данько, зменшення фінансування науки відбувається на тлі одночасного зростання бюджетних видатків на інші сфери. Так, наприклад, реформування правоохоронних органів і створення Національної поліції України супроводжувалося збільшенням державних витрат на ці потреби. Водночас, проголошуючи необхідність реформування наукової сфери з метою підвищення її ефективності та конкурентоспроможності нових вітчизняних наукових розробок і технологій, уряд застосовує цілком протилежний підхід. Тому такий курс загрожує завершитися не реформуванням, а ліквідацією всієї галузі, яка нині тримається лише на ентузіазмі вчених. Але навіть у таких вкрай несприятливих умовах, наша наука все ще демонструє дива витривалості: за співвідношенням показників державного фінансування та кількості публікацій у престижних міжнародних фахових наукових виданнях українські вчені працюють на порядок ефективніше від своїх зарубіжних колег.

С. Співак у своїй промові зосередилася на труднощах, із якими стикаються вчені при здійсненні досліджень. По-перше, значною перешкодою на цьому шляху є застарілість матеріально-технічної бази. Науковці не мають змоги не лише придбати новітнє обладнання, а й поремонтувати вже наявне, в разі якщо воно виходить із ладу. Так, у центрі колективного користування науковими приладами та обладнанням при Інституті харчової біотехнології та геноміки НАН України зламався конфокальний мікроскоп, ремонт якого є наразі недозволеною розкішшю, оскільки коштує близько 150 тис. грн. Витратними є й публікації у рецензованих зарубіжних наукових журналах і участь у

міжнародних конференціях. Крім того, впровадженню розробок мають передувати їх ретельна експертиза та випробування. Наприклад, медичні препарати потребують тривалих доклінічних і клінічних досліджень, оскільки йдеться про здоров'я та життя пацієнтів. Тому некоректно вимагати від науковців активного практичного впровадження розробок, не сприяючи їм та інноваційним підприємствам у цьому питанні. «Нормальні [наукові] результати неможливі без належного фінансування», – підкреслила дослідниця.

Про становище молодих українських учених розповів Т. Микитюк. Він поінформував присутніх, що наявних у нашій державі форм підтримки молодих дослідників замало і недостатньо для того, щоб мотивувати їх залишатися працювати в Україні. Віднедавна бракує навіть охочих вступати до аспірантури при вітчизняних наукових установах і вищих навчальних закладах: річна квота державного замовлення за багатьма спеціальностями так і не заповнюється. Триває та активізується відтік молодих кадрів за кордон.

Відповідаючи на запитання журналістів вітчизняних ЗМІ, спікери прес-конференції висвітлили також проблеми взаємодії між наукою, владою та бізнесом (зокрема розповіли про необхідні стимули, преференції та податкові важелі, які мають бути ініційовані урядом і парламентом та спонукати підприємців до практичного провадження інновацій на своїх виробництвах), загрозу подальших скорочень працівників академічних наукових установ, навели статистику щодо обсягів фінансування роботи одного науковця й наукової сфери загалом у розвинених країнах світу, а також поінформували про перебіг і підсумки відвідання Прем'єр-міністром України В. Гройсманом експозиції науково-технічних розробок установ НАН України в рамках ІХ Міжнародної виставки LABComplex. Аналітика. Лабораторія. Біотехнології. HI-TECH та VII Міжнародної виставки обладнання та технологій для фармацевтичної промисловості PHARMAtechExpo і виставки-презентації науково-технічних розробок і технологій НАН України «Наука – обороні та безпеці держави» (докладніше про це: goo.gl/O8jG6q).

Про попередні (загальноакадемічні) цьогорічні акції протесту науковців читайте в матеріалах: goo.gl/6TjVYG (19 квітня 2016 р.); <https://goo.gl/VIBguQ> (15 червня 2016 р.)